

Марија Ѓорѓиева-Димова

ИМАГОЛОШКИТЕ ОБРАСЦИ ВО МОЈОТ СКЕНДЕРБЕЈ НА ДРАГИ МИХАЈЛОВСКИ

Теориски контекстуализации

Книжевноста, како една од дискурзивните практики во современиот културно-општествен контекст и, неминовно, во корелација со нив, е вклучена во имаголошките процеси на создавање книжевни (хетеро- и авто-) слики, во чијашто основа, честопати, лежат стереотипите и предрасудите, учествувајќи во процесите на стереотипизација, веќе афирмирани во другите (некнижевни) дискурси. Но, книжевноста, благодарение на својот јазичен медиум и неговиот реторички потенцијал и на богатиот репертоар нарративни постапки, е привилигирана со можностите да учествува и во деформирањето и трансформирањето на стереотипните претстави за Другиот, вклучувајќи се на тој начин и во процесите на дестереотипизација.

Според францускиот компаратист Даниел Анри Пажо, стереотипите се „една моќна форма на сликата“, „знак кој несвесно упатува на единствено можно толкување“: „Стереотипот како кус преглед, скратен исказ бележит за една култура, предава најмал вид информации за најголема комуникација, најширока можна и што се стреми кон обопштување“ (Пажо, 2002: 106–107). Овие дефиниции нагласуваат два аспекта на стереотипите: 1. нивната функционалност во комуникацијата, нудејќи готов систем од информации што ја олеснува социјалната интеракција и 2. нивната редуктивност и посредуваност: втемелени врз селективност и збирно претставување, тие водат до стереотипизацијата – до генерализирани впечатоци и ставови за припадниците на стереотипизираната група.

Балканот има комплексна имаголошка содржина, сочинета од позитивни и негативни стереотипи, потврдувајќи дека „балканската семантика е заснована врз мал број трајни слики што одново се обликуваат, така што ќе одговараат на секој историски миг“ (Норис, 2002: 58), односно дека

„Балканот е заложник на една традиција стереотипи“ (Тодорова, 2001: 276). На пример, позитивните стереотипи, вообичаено, се асоцирани со: претставите за балканската патријархална култура; со стереотипот на крстопатот и неговите геосимболички значења; со претставите за една мултикултурна, мултијазична и мултиконфесионална средина. Негативните претстави се сублимирани во стереотипите за Балканот како „буре барут“, како „дива Европа“, „проколнат полуостров“, со негативните конотации на „балканизмот/балканизацијата“. Позитивните и негативните претстави за Балканот и за Балканците, конструирани во јазикот, фолклорот, книжевноста, филмот, вицот, патописите, политичките дискурси, информативните медиуми, социјалните мрежи, академските истражувања, имаат упориште во специфичните социо-политички и културно-историски контексти, обележани со: двете Балкански војни, со почетокот на Првата светска војна, со текот на Втората светска војна, со Граѓанската војна во СФРЈ, со миксот од нации, етникуми, религии и културни традиции. Тие контексти ги исцртуваат комплексните релации меѓу балканските (географските) соседи како воени сојузници/непријатели, како политички и идеолошки истомисленици/противници, рефлектирајќи се и во бројните јазични, национални, етнички, културни стереотипи. Оттаму, балканската историја е добар пример за тоа дека токму историјата е еден од основните механизми за аргументација на стереотипите, односно дека нивната поликонтекстуалност, т. е. „повторна употребливост во сите времиња“ (Пажо, 2002: 108) им ја овозможува манипулацијата и ескалацијата во кризни периоди, за што сведочи, на пример, војната на територијата на поранешна Југославија. Осцилирајќи меѓу афирмирањето на сликите што го промовираат „споделеното наследство“ меѓу балканските народи и „колективните фигури на меморија“ (Ќулавкова, 2009: 23) и комично-хумористичните афирмации на различноста/другоста, од една страна, и сликите што ја нагласуваат етничката, националната и верската различност како идентитетски обележја (зло)употребени во дневнополитичките и националистичките реторики, од друга страна, стереотипите за балканските соседи учествуваат во обликувањето на балканската другост, вообичаено сопоставена на европските цивилизациски и културни вредности, но и на основните хуманистички вредности.

Дестереотипизацијата е процес што учествува во проблематизирањето или во освестувањето на стереотипите, понудени не само како имаголошки, туку и како идеолошки конструкти. Дубравка Ораиќ-Толиќ ја поврзува деконструкцијата на стереотипите со потребата од разоткривање, демаскирање и препознавање на идеологиите што се скриени во културниот

имагинариум, со денатурализирањето на приказните, покажувајќи дека тие се фикционализации и поетизации на личните и колективните желби, на општествените конвенции и идеолошките опции (2005: 267). Иако конверзијата на стереотипите, нивната еуфемизација или реторичка коректност може да се сфатат како освестување или контрола на стереотипот, сепак останува дилемата дали тие процеси се дестереотипизациски. Според Гордана Ѓериќ, во последниве децении, како резултат на деконструкцијата на доминантните нарации, се менува односот кон Другоста, од тесно реторичка перспектива, иако е дискутабилно дали преименувањето влијае и врз менувањето на долгосоздаваните претстави. „Дали променетите ознаки и имиња во јавниот говор за стереотипите од нашето време се реторичка маска со чија задолжителна употреба се признава и се легитимира постоењето на стигма, односно уште повеќе ги провоцираат ‘осетливите места’, или ваквата практика делумно доведува до промена на статусот на ‘означените’, со што ‘Афроамериканците’ се помалку ‘црнци’, ‘Ромите’ помалку ‘Цигани’, а ‘Западен Балкан’ е помалку ‘Балкан’?“ (Ѓериќ, 2009b: 20). Оттаму, дестереотипизацијата не се ефектуира низ „превртувањето на сликите“, преку нивната замена или негирање, туку преку барањето одговори на прашањата „кога, како, зошто и што се постигнува со стереотипите?“ (Ѓериќ, 2009a: 11).

Книжевната понудила извонредни примери на дестереотипизација, создавајќи наративни ситуации, ликови и постапки што ја афирмираат нејзината моќ да интервенира во постојните слики или да се сопостави на нив, било тие да се восприемени од другите медиуми/дискурси, било да се наследени како стереотипи и предрасуди под влијание на формалните и неформалните групи што учествуваат во процесите на социјализација. Впрочем, (ре)афирмацијата на основните хуманистички вредности е дел од нејзината социјална и етичка функција, а честопати е и еден од критериумите при селектирањето на книжевните дела во наставните програми. Артикулирајќи ги процесите на дестереотипизација, книжевноста потврдува дека во себе содржи и критички и креативен потенцијал да влијае корективно врз моделите на моќ засновани врз дискриминација, дисквалификација и потчинување.

Интерпретативни контекстуализации

Поаѓајќи од овие премиси, нашата цел е толкувањето на улогата на книжевноста во разбивањето на стереотипите што циркулираат во комуникацијата меѓу балканските народи/соседи. Во македонската колективна

свест, т. е. во нејзината историја, постои искуството на припадност кон една федерална заедница (СФРЈ) и учеството во една интерлитерарна заедница (југословенската), што резултира со бројни имаголошки претстави на соседот/Другиот, со извесно мултиплицирање: соседите што биле дел од федералната заедница и соседите што биле надвор од неа (Бугарите, Грците, Албанците), но се дел од пошироката балканска заедница. Распадот на федерацијата и на колективниот (југословенски) идентитет и создавањето независни држави со нови општествени уредувања, втемелени врз легитимирањето нов (национален) колективен идентитет, води до рedefинирање на статусот на ‘внатрешните’ и на ‘надворешните’ соседи. Притоа, новосоздадените идеолошки, политички, историски, социјални контексти ја осведочуваат и конверзијата на стереотипите (од позитивните кон негативните).⁴

Предмет на нашиот интерес е романот *Мојој Скенѓербеј* (2006) на Драги Михајловски, парадигматичен со оглед на тоа дека: 1. реферира на историски настани и личности, потврдувајќи дека историјата е основниот механизам за аргументирање на стереотипните слики; 2. ја демонстрира дестереотипизацијата и на тематско и на структурно рамниште, но и преку неговата појава во извесен историски контекст, а во насока на промовирање на надетничките, т. е. универзалните човечки и културни вредности – љубовта, емпатијата, простувањето, дијалогот, толеранцијата, едукацијата, прогресот, библиофилијата, оптимизмот, хуманоста, што вообичаено, па и стереотипно, се третираат како изворно европски вредности.

Романот поаѓа од постојните стереотипни претстави на/за Македонците и Албанците, реферирани во приказната како перцептивни обрасци, наследени од традицијата или од непосредната околина, а кои многу лесно се реактуализираат и се злоупотребуваат во историско-политички контексти. Но, паралелно, романот го илустрира процесот на дестереотипизација: и преку освестувањето на последиците од стереотипите и преку промовирањето алтернативни модели на меѓусоседска комуникација. Своевиден претходник на оваа дестереотипизација е поемата *Сергарој* (1860) на Григор Прличев (1830 – 1893), особено во сцената каде што Гегите/Албанците го носат убиеното тело на нивниот непријател, македонскиот сердар Кузман Капидан, со изразување почит кон неговото јунаштво пред мајката.

⁴ Конверзијата на стереотипите е илустрирана преку трансформацијата на концептот братство и единство меѓу југословенските народи и народности, промовиран во федералниот контекст како единство од различности, додека во постфедералниот период се инсистира на разликите меѓу југословенските народи. Тоа кулминира со реактуализациите на негативните стереотипи што биле во оптек во текот на Втората светска војна.

Мојот Скендербеј на Драги Михајловски е објавен во специфичен политички контекст, обележан со поставување на споменикот на Скендербеј во Скопје (на 28.11.2006), што поттикна негодување во јавноста околу оправданоста споменикот на оваа значајна фигура од албанската, но и од балканската историја, да се постави на еден од плоштадите во македонската метропола. Романот ги тематизира меѓусебните перцепции на Македонците и на Албанците, главно низ призма на постојните јазични и етнички стереотипи што ја подгреваат националистичката реторика, а како повод се користи историската фигура на Скендербеј, видена низ постојните национални и националистички призми, но алтернирајќи и поинаква космополитска визура. Низ тринаесет поглавја/раскази, Михајловски реферира на варијантите на (се)присуство на Скендербеј – во секојдневните, во историските, во културните и во книжевно-уметничките контексти што учествуваат во обликувањето на колективното паметење: на пример, Скендербеј како назив на воена формација што оперира на територијата на Македонија во времето на вооружениот конфликт од 2001 година; на јазично рамниште (во фигуративните склопови „ќе ја дотерам ко дворецо на Скендербеј во Круја“); како тема на научни трудови („Книжевниот лик на Скендербеј кај Прличев и во делата на англиски јазик“, „Марко Крале и Скендербеј – една или две личности“); како дел од театарска претстава; како бронзен споменик во Скопје; како книжевен лик во поемата *Скендербеј* на македонскиот автор Григор Прличев; како дел од книжевна мистификација што му се припишува на британскиот автор Кристофер Марло. Во сите приказни, како и во историско-политичките контексти на коишто тие алудираат, постојано се упатува на негативните јазични и етнички стереотипи со кои е обременета секојдневната комуникација меѓу Албанците и Македонците. „На слава, Свети Атанасие мислам беше, се заподена разговор за Албанците и Македонците и, по обичај, а и под дејство на алкохол, луѓето се разжестија против ‘Шиптарите’, како што ги викаа, ‘дека се жива напаст за Македонците’, дека ‘се котат ко скотови, и дека набргу ќе нè сотрат ако не ги сотреме, кучиња едни шиптарски’“ (Михајловски, 2006: 145). Во расказот/поглавјето *Вајаро* претставено е трауматичното искуство на Албанецот кој емигрирал, со објаснување: „Таму никој не ме викаше Шиптар. Не знајш колку то боли! Да си дете, да прајш сè најарно шо мојш и пак да не си прифатен“ (Михајловски, 2006: 33).

Дестереотипизацијата во романот е изведена на фабуларно, на тематско и на структурно рамниште. Во дел од расказите/поглавјата, ликовите ја освестуваат потребата од соживот, ослободен од предрасудите и од вер-

балните клишеа: „Што знаеме ние всушност за нив? Знаете дека и дедо ми води потекло од Албанија? И зошто ги викате Шиптари ако тие не сакаат така да ги викаме без оглед на етимологијата на зборот? Знаете дека и тие за нас имаат погрдни зборови, шкињи, мислам или така нешто? И до каде ќе стигнеме ако продолжиме вака?“ (Михајловски, 2006: 145). Покрај освестувањето на заблудите што произлегуваат од стереотипизацијата, се потенцира и придонесот на научните сознанија во алтернирањето на комуникацијата надвор од предрасудите: научното истражување во кое се споредуваат Марко Крале и Скендербеј, т.е. македонската и албанската историска фигура, се толкува како „прилог на ‘новопрокламираната политика’ од таа 2000 година за ‘релаксирани меѓуетнички односи’, од кои во голема мера зависеше голиот опстанок на сè уште крвката држава“ (Михајловски, 2006: 144). Во дел од расказите/поглавјата се нагласува мешаното, православно-муслиманското потекло на Ѓорѓија Кастриот (1405 – 1468), односно на Герг Кастриоти, односно на Скендербеј,⁵ како и неговиот ангажман во борбите против заедничкиот непријател на балканските народи, Турците-Османлии. Потсетувајќи на неколку биографски податоци, авторот ја сугерира опасноста од стереотипното генерализирање, не само во насока да ги потисне официјалните знаења, туку и да ги предочи недоразбирањата и предрасудите со кои е обремената меѓусоседската и меѓуетничката комуникација. Дел од заблудите и опасностите се коментирани и од страна на ликовите: „Колку пакости се напраја во негово име, да знај чоeko в гроб ќе се превртува! Националистите од албанската страна му го користат прекаро како плашило против христијаните, како Атила на исламо, иако чоeko, не од омраза, туку од мака, токму против идечкио ислам се борел, да го одбрани христијанството. А Македонците денеска, само кога ќе му го чујат прекаро, косата му се крева без да знаат дека барем положна бил Македонец, дека многу нивни предци под негов бајрак се бореле, дека може дури нивни крал бил и нивното писмо старословенско го користел. Толку ногу мистика, толкава прашина и крв заради еден прекар“ (Михајловски, 2006: 183).

Понатаму, во дел од расказите/поглавјата се нагласува алтруизмот на Скендербеј, кој се ставил во служба на одбрана на слободата и на социјалната правда на балканските народи што биле под османлиска власт. Во расказот/поглавјето *Подземен театар* ликот кој работи на докторат под наслов „Марко Крале и Ѓерг Кастриоти Скендербеј – две различни или една иста личност“, ја констатира наднационалната улога на овие

⁵ Прекарот што му го доделува турскиот султан во значење на Александар Велики.

историски фигури кои се ангажираат во име на повисоки општочовечки цели – слободата: „А којзнае, можеби луѓето пред налетот на заедничката опасност од идечкиот ислам ги контаминирале во една личност, за да се охрабрат во борбата против заедничкиот непријател“ – заклучува докторантот (Михајловски, 2006: 144). Преку примерот на конверзиите на историската фигура романот ги сугерира алтернативните модели на перцепција на Другиот/соседот што се издигнуваат над наследените стереотипи и над политичките дискурси што ги потхрануваат и ги одржуваат. На пример, во приказната каде што еден од ликовите е македонскиот поет од XIX век, Григор Прличев, кој говори за процесите на настанување на своите дела *Сергарој* и *Скендербеј*, тој упатува на релативноста на етничките поделби кога луѓето се соочени со егизстенцијалните проблеми, вообичаени во балканската историја полна со воени потреси: „Мнозина Албанци, кога е за даноци, се јавуваат како Турци, а кога е за воена служба како крстени христијани. Кај мнозина други сопствените имиња се отомански, а татковите (прекарите) христијански, а сведочат за она време кога нивните дедовци се одметнале. А трети, не оти поитри, тајно се чисти христијани, а јавно чисти Турци. Тие имаат и двојни имиња. Оваа вавилонија царува и при други обреди“ (Михајловски, 2006: 205).

Дестереотипизацијата на тематско рамниште е особено нагласена во последното поглавје/расказ *Мајсџранд*, каде што се аргументира космополитизмот на Скендербеј. Магистрандот, кој работи на труд под наслов „Книжевниот лик на Скендербеј кај Прличев и во делата на англиски јазик низ истражувањето“, констатира дека Скендрбеј е „значаен Европеец уште пред да се роди идејата за европејството. Научив дека бил православен Словен по потекло, дека можеби бил даден заложник кај султанот каде го примил мухамеданството, а дека најголемите почести ги добил од папата и католичанството. Дали бил Албанец?... Токму на Скендербеј му беше судено, како на троен пророк, без предрасуди да ги изоди трите патишта истовремено и да докаже дека сите, со безначајните разлики што, многу често ги фрлаат во војни, водат до истата цел – до Бога“ (Михајловски, 2006: 311–312). Несомнено, авторот иронично си поигрува со темата на едnodимензионалните, редуцираните, строго етничките присвојувања на „споделеното наследство“ меѓу балканските соседи, а на сметка на препознавање на глобалните, цивилизациски и културни придобивки од тоа наследство. „Скендербеј е голем како Шекспир. Како што Шекспир можеш да го пикаш колку сакаш во романтичари, реалисти, симболисти, модернисти, постмодернисти, па секаде ќе го збира, ама никаде целиот и до крај зашто тој е над секое ограничување, така и Скендербеј можеш да

го пикаш колку сакаш само во православни, или само во муслимани или само во католици, или само во Албанци, или само во Македонци, Срби, Власи, Грци, па секаде го собира, ама никаде поединечно нема да биде целосен. Зашто тој е сите заедно и над сите заедно. Горд син на православието, атлет на католичанството, љубимец на мухамеданството. Свезда што болсна на темното балканско небо и освои максимум од просторот на можното“ (Михајловски, 2006: 312).

Дестереотипизацијата е сугерирана и на структурно рамниште: Михајловски го организира своето дело како жанровски хибрид што осцилира меѓу наративниот формат на роман поделен на тринаесет поглавја и на збирка сочинета од тринаесет раскази. Жанровскиот идентитет на делото е паратекстуално назначен во поднасловот: „13 современи наративни напаѓања на оваа мошне малтертирана тема од гледна точка на едно непристрасно македонско перо со одбрана библиографија и заклучок“ (Михајловски, 2006: 7). Оттаму, во секој расказ/поглавје се појавуваат различни наратори и ликови, создавајќи мозаик од гледни точки, од приказни, од коментари, од претстави на ликовите Албанци и Македонци и на нивните сфаќања на една историска фигура - Скендербеј. Токму во пресекот од наративни визури на читателот му се сугерирани ризиците од стереотипните перцепции на другите етникуми, но и придобивките од промовирањето на алтернативните модели на перцепција и на комуникација – низ призма на алтруизмот, на космополитизмот и на толеранцијата. Во наративниот контекст таквите алтернативни модели на комуникација меѓу соседите се сугерирани и како влог во балканската култура и наука.

Книжевните претстави на (де)стереотипизација, веројатно, го немаат приматот во ерата на доминација на визуелно-електронските медиуми и нивните имаголошки конструкти. Но, интерпретативната атрактивност на книжевноста произлегува од нејзините естетски димензии, за што сведочи романот на Михајловски: тој ги избегнува претенциозните и едnodимензионалните идеолошки позиции и не ја изневерува својата естетска вредност и квалитетот на литерараност. Впрочем, изборот на овој роман не се должи само на илустративноста во однос на темата што ја истражуваме, туку и со оглед на неговите високи естетски вредности потврдени со фактот што *Мојот Скендербеј* е добитник на наградата за најдобра прозна книга *Сџале Појов* (во 2006), доделена од Друштвото на писатели на Македонија.

Иако интерпретативниот фокус е, главно, врз процесите на дестереотипизација, така што на тематско рамниште романот има нагласено референцијална функција, сепак, станува збор за книжевен, фикциски

текст чијашто доминанта е поетската функција, па авторот првенствено е свртен кон процесите на литераризација, кон инвентивната примена на книжевните постапки, избегнувајќи ги и естетичките стереотипи во прикажувањето на историската стварност. Романескните процеси на (де)стереотипизација се демонстрирани и низ сижејните постапки, низ ликовите, низ описите, низ хронотопите: низ мозаичната структура од ликови, наратори и фокализатори, динамично се проектираат стереотипните перцепции на Другиот, но и нивните деконструкции. Играта меѓу стереотипните слики за соседите и нивните проблематизации е во функција на карактеризација на ликовите – во обликувањето на нивните психолошки и идеолошки гледни точки, но и во нивната трансформација низ дејството. Во романот се присутни и интертекстуалните и метафикциските постапки, кои упатуваат на постојните книжевни и некнижевни текстуализации на стварноста, но и на дистанцирањето од нивните стереотипни импликации (особено нагласено со ироничната дистанца во *Мојој Скендербеј*).

Креативното осцилирање меѓу референцијалната и поетската функција во романот покажува дека книжевното дело не е во функција на промовирање вонкнижевни тези, туку дека е само едно дискурзивно поле во кое се создаваат можни (де)стереотипизирани претстави на другоста. Конечно, во наративно-структурните артикулации на дестереотипизацијата, романот ја сугерира и релевантноста на книжевните и на жанровските конвенции и поетски како филтри низ кои се моделира стварноста, па во имаголошка смисла, ја потврдува жанровската предност на романот во однос на лириката. Романот на Михајловски ги илустрира актуелните имаголошки тенденции чијшто фокус не е врз вреднувањето на сликите во однос на вонтекстуалната стварност, туку врз нивните текстуални значења. Книжевните слики, првенствено, се фикција, иако може да бидат и материјал за најразлични контекстуализации на книжевните дела. Оттаму, книжевните текстови толкувани низ призма на процесите на (де)стереотипизација ги илустрираат комплексните релации меѓу дадениот текст и контекстите на нивното создавање, но и на нивното толкување.

Заклучок

Анализата на *Мојој Скендербеј* на Драги Михајловски води до заклучоци релевантни во однос на теориските аспекти на (де)стереотипизацијата и на нивната книжевна артикулација.

1. Романескниот паралелизам меѓу стереотипизацијата и дестереотипизацијата го сугерира паралелизмот меѓу автосликите и

хетеросликите. Стереотипните перцепции на Другиот имаат и повратен одраз во градењето слика за себе. Референцијалноста и рефлексивноста ја прави сликата имаголошки повеќеслојна – и како слика и како хетерослика и како автослика и како контраслика. Стереотипите на Другиот/соседот говорат за предрасудите на оние кои ги употребуваат, а тоа ги проектира автосликите на надмоќ.

2. Процесите на дестереотипизација може да се толкуваат како афирмација на т.н. „симболички модели“ за кои говори Пажо: филијата како модел на „стварна, двострана размена“ и на „заемно признавање и познавање, со критичка размена и дијалог меѓу еднаквите“ и моделот на „обединување или востановување на исчезнатото единство“ (космополитизмот) со кои се надминуваат моделите на фобијата и манијата, втемелени врз стереотипните слики (Пажо, 2002: 124). Романот на Михајловски, недвосмислено, ги афирмира првите два симболички модела на дестереотипизирана комуникација.
3. Ако книжевноста не е затворен систем, туку активен дел од процесите на правење значење во културата, тогаш книжевните дела во кои се афирмираат процесите на дестереотипизација имаат важна улога во реализацијата на социјалните и на етичките функции на книжевноста и во нејзиното компетитивно поставување кон стереотипните проекции понудени во другите дискурси. Тие дела придонесуваат во освестувањето на основните хуманистички вредности што ќе се втемелат во унапредувањето на социјалните интеракции, еднакво како што ќе ги упатат читателите на поинакви модели на перцепција и на комуникација меѓу членовите на заедницата (особено мултикултурните и мултиетничките заедници каква што е македонската), различни од оние што се нудат во мас-медиумите или во политичките дискурси. Рецепцијата на ваквите книжевни дела и нивното вклучување во наставните програми е ефикасен начин да се влијае врз читателите и особено врз младите луѓе, со цел да се осветат негативните аспекти на стереотипите, да се ослободат од предрасудите и да изградат афирмативен однос кон соседот/Другиот.

Библиографија:

- Михајловски, Д. 2006. *Мојот Скенгербеј*, Скопје, Каприкорнус.
 Пажо, Д. А. 2002. *Ойшита и комјарашивна книжевност*, Скопје, Македонска книга.

- Тодорова, М. 2001. *Замислувајќи го Балканот*, Скопје, Магор.
- Ђериќ, Г. 2009а. Razvoj stereotipa – multidisciplinarni pristup (antropološka, socijalno-psihološka, književno-istorijska i imagološka perspektiva). Beograd: Institut za filozofiju i društvenu teoriju, str. 1-12.
- Ђериќ, Г. 2009б. Stereotip i studije o Balkanu. *Antropologija*, 9(9), str. 11-26.
- Goldsvorti, V. 2000. *Izmišljanje Ruritanije. Imperijalizam mašte*, Beograd, Geopoetika.
- Kulavkova, K. 2009. From a Black God to a Black Arab: different mythical and historical actualizations of the universal matrix of Black. In: K. Kulavkova (ed.), *The Black Arab as a Figure of Memory*, Skopje, Macedonian Academy of Sciences and Arts, pp. 21-48.
- Noris, D. 2002. *Balkanski mit*, Beograd, Geopoetika.
- Tolić-Oraić, D. 2005. *Muška moderna i ženska postmoderna: rođenje virtualne culture*, Zagreb, Naklada Ljevak.

Marija Gjorgjieva-Dimova

**IMAGOLOGICAL PATTERNS IN DRAGI MIHAJLOVSKI'S NOVEL
MOJOT SKENDERBEJ**

Abstract

Considering the imagological conceptions of the Other by Daniel-Henri Pageau and Gordana Đerić, this text analyses the role of literature in the deconstruction of stereo-types that circulate in communication between Balkan neighbours. In the focus of our interpretation is Dragi Mihajlovski's novel *Mojot Skenderbej*, which is paradigmatic in two ways: 1.the novel refers to historical events and figures, thus confirming that history is the basic mechanism for the argumentation of stereotypical images; 2.the novel depicts processes of destereotyping both thematically and structurally, but also by its appearance in a particular sociohistorical context, with the aim of promoting supranational, universal, human, civilizational, and cultural values such as love, empathy, forgiveness, dialogue, tolerance, education, love of books, optimism, humaneness, all of which are usually treated as originally European values. Literature, by articulating the processes of destereotyping through the narrative strategies in the works, confirms that it holds the potential to act correctively on systems where different forms of power are based on discrimination and submission.

Keywords:stereotype, destereotypization, depiction of the Other/neighbour, novel

Клучни зборови: стереотип, дестереотипизација, проекции на Другиот/соседот, роман